

DEZVOLTAREA INDUSTRIEI ORAȘULUI GALAȚI ÎN PERIOADA 1859—1878

EMERIC și ȘARA MIHÁLY

Unirea Moldovei și a Țării Românești într-un singur stat (1859) și reformele adoptate în timpul domniei lui Al. I. Cuza, îndeosebi reforma agrară din 1864, au creat condiții favorabile victoriei formațiunii social-economice burgheze asupra celei feudale. Unirea a avut ca urmare constituirea și dezvoltarea pieței naționale, iar reforma agrară a dus la eliberarea unui mare număr de brațe de muncă, care puteau fi angajate în producția capitalistă. Totodată, o parte din cei 185 875 600 de lei noi intrați ca despăgubire în mâinile moșierilor sub formă de obligații garantate de către stat, au contribuit la creșterea fondurilor de acumulare primitivă a capitalurilor necesare industriei capitaliste¹.

În aceste împrejurări, în anii 1859—1878, industria din România înregistrează un ritm mai rapid de dezvoltare în raport cu perioada anterioară. A crescut numărul meșteșugarilor, s-au înmulțit atelierele de cooperatie capitalistă simplă, au luat ființă noi manufacturi și un număr oarecare de întreprinderi industriale mașiniste. Astfel, la sfârșitul deceniului al 6-lea și începutul celui de-al 7-lea din secolul trecut în Principatele Unite au existat 59869 de meșteșugari² și 12 867 de așa-numite stabilimente industriale³. În ceea ce privește nivelul tehnic al industriei românești, nu numai până la războiul de independență, dar chiar până la mijlocul deceniului al 9-lea al secolului al XIX-lea, a fost destul de scăzut; industria de fabrică era puțin dezvoltată, predominând întreprinderile ce aparțineau cooperatiei capitaliste simple și, în mai mică măsură, cele manufacturiere⁴.

De la început trebuie remarcat faptul că din cele 12 867 de „stabilimente industriale” 9 581, adică peste 72%, aparțineau industriei alimentare, iar 6 771 de stabilimente, deci mai mult de 50%, erau constituite din mori. Totodată este semnificativ că ceva mai mult de 4/5 (80,6%) din stabilimentele de mai sus erau situate la țară și mai puțin de 1/5 (19,4%) se aflau la orașe. Privind teh-

¹ *Istoria României*, vol. IV, Editura Academiei, București, 1964, p. 458.

² L. Colescu, *Population de la Roumanie. Résumé démographique présenté à la IX-ème session de l'Institut international statistique*, București, 1903, p. 23.

³ „Analele statistice”, nr. 13—16 din 1863, p. 136—137; vezi și D. Frunzescu, *Dictionar topografic și statistic al României*, București, 1872, p. XXII.

⁴ M. Iosa, *Despre dezvoltarea industriei în România la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea (1880—1914)* în *Studii și materiale de istorie modernă*, vol. III, București, Editura Academiei, 1963, p. 356.

nica producției, majoritatea covârșitoare a „stabilimentelor industriale“ foloseau tehnica manuală, meșteșugărească (5 126 de stabilimente erau puse în mișcare de energia apelor, 2 105 de puterea vântului, iar 9 402 de forța animală); cazurile de folosire a mașinilor erau rare (doar 171 de stabilimente, 1,32% întrebuințau forța aburului)⁵.

Caracterizarea acestor „stabilimente industriale“ este întregită și de totalul lucrătorilor pe fiecare ramură, precum și de numărul lor mediu pe întreprindere. Examinarea numărului total de lucrători pe fiecare ramură, precum și a celui mediu pe un „stabiliment industrial“, în condițiile în care tehnica obișnuită era cea manuală, iar folosirea mașinilor se afla într-un stadiu incipient arată cât se poate de clar, că cea mai mare parte, peste 90% din cele 12 867 de „stabilimente“ cuprinse în statistica publicată în 1863 nu depășeau stadiul coope-rației capitaliste simple⁶.

Cu toate acestea, în perioada 1859—1878, industria română făcuse progrese însemnate. Acest lucru poate fi urmărit mai ales în cazul industriei mari. Astfel, dacă în anul 1859 au existat 25 de întreprinderi industriale mari, în 1864 numărul lor ajunge la 50, iar în 1878 la 140⁷.

Dezvoltarea industriei, îndeosebi a celei mecanice, a determinat formarea unor centre industriale importante în țara noastră, ca: București, Galați, Brăila, Ploiești, Craiova ș.a.

În lucrarea de față ne vom ocupa de industria orașului Galați, în perioada 1859—1878.

Galațiul, fiind principalul port al țării, situându-se pe malul stîng al Dunării, la gurile Prutului și Siretului, avea căi de comunicații însemnate și ieftine. Dunărea, în urma distrugerii stîncilor de la Porțile de Fier (1835) și a adîncirii canalului la gurile fluviului (după 1856),⁸ a devenit accesibilă, pînă la Brăila, și vaselor maritime de mare tonaj și reprezenta cea mai importantă arteră de comunicație nu numai a României, dar și a întregii Europe; ea lega centrul continentului de bazinul Mării Negre și chiar de țările Orientului. Pe Dunăre, prin portul Galați, se efectua o parte considerabilă a exportului și importului românesc. „Galațiul — scria un călător francez în 1863 — ocupă una dintre cele mai bune poziții și va fi probabil primul port, întrucît nu se va mai ridica un alt oraș pe unul din malurile marelui fluviu și la o distanță mai apropiată de Marea Neagră...; el va deveni o dată Veneția sau Amsterdamul Mării Negre“⁹.

⁵ „Analele statistice“, nr. 13—16, 1863, pp. 136—137; N. N. Constantinescu, *Aspecte ale dezvoltării capitalismului premonopolist în România*, E.S.P.L.P., București, 1957, p. 31; *Din istoricul formării și dezvoltării clasei muncitoare din România pînă la primul război mondial*, Editura Politică, București, 1959, pp. 132—133.

⁶ *Din istoricul formării și dezvoltării clasei muncitoare din România*, p. 133; *Istoria României*, vol. IV, p. 452.

⁷ Calculat după *Ancheta industrială din 1901—1902*, vol. I (Industria mare), București, 1904, pp. 9—25.

⁸ M. N. Păcu, *Cartea județului Covurlui*, București, 1891, pp. 221, 354.

⁹ *Dictionnaire universel théorique et pratique du commerce et de la navigation*, tom. I, Paris, 1863, pp. 1301—1302.

Ca urmare a existenței de căi și mijloace de comunicații lesnicioase și a unei piețe largi și variate, cu intense legături comerciale interne și externe, orașul dunărean avea o bogată și, totodată, ieftină bază de materii prime. „Situatiunea acestui prim port de importatiune al României — se subliniază într-o publicație de specialitate de la începutul secolului al XX-lea — este favorabilă atât industriilor care întrebuințează materia primă și combustibilul din străinătate și care deci se bucură de mai multă înlesnire de transport, cât și industriilor destinate a exporta în străinătate produsele lor”¹⁰.

Reiese deci că în orașul Galați, în perioada 1859—1878, au existat condiții prielnice unei activități industriale.

În ceea ce privește dezvoltarea ei, industria gălățeană cunoștea toate cele trei stadii ale industriei capitaliste, și anume: cooperatiia capitalistă simplă, manufactura și mașinismul.

În industria orașului Galați, pe primul plan se situau în special atelierele de cooperatiie capitalistă simplă¹¹ legate de prelucrarea materiei prime cerealiere, animaliere etc., adică meșteșugurile care aveau la dispoziție materii prime din belșug. Astfel, morile, brutăriile, covrigăriile, bragageriile, atelierele de preparat paste făinoase, lumânăriile și săpunăriile etc. sînt cele mai răspândite. Numărul morilor de vînt și cu cai, de exemplu, la începutul deceniului al 7-lea al secolului trecut a ajuns la 84.¹² În ceea ce privește valoarea materiei prime întrebuințate, cea a producției, precum și numărul lucrătorilor acestor mori, nu le cunoaștem exact, întrucît cifrele din statistică sînt date pentru tot județul Covurlui și nu numai pentru orașul Galați. La data respectivă, pe teritoriul județului au existat 241 de mori: 218 de vînt, 21 cu cai și 2 cu vaporii, 86 erau mori orășenești¹³ și 155 satești; 109 din ele lucrau în continuu, iar 132 numai în anumite perioade ale anului. Valoarea materiei prime ajungea la 25 924 709 lei, cea a producției la 47 735 917 lei, iar numărul lucrătorilor la cifra de 327 (315 fiind bărbați, 4 femei și 8 copii)¹⁴.

În aceeași perioadă, în Galați au existat 18 brutării cu 19 cuptoare, folosind, anual, materii prime în valoare de 1 791 920 de lei, produsele valorînd 4 670 020 de lei. În aceste brutării au lucrat 96 de salariați (80 bărbați și 16 copii)¹⁵.

Statistica publicată de Dionisie Pop Marțian în 1863 arată existența a 3 covrigării cu 3 cuptoare, avînd 7 lucrători (6 bărbați și 1 copil). Materia primă consumată anual, făină și unt, valora 103 000 lei iar producția, covrigi și altele,

¹⁰ *Ancheta industrială din 1901—1902*, vol. I, p. 39.

¹¹ Alături de atelierele de cooperatiie capitalistă simplă, desigur continuau să existe și numeroase ateliere meșteșugărești mici, dar fiindcă, în documentele vremii, nu se fac distincții între ele, neputîndu-le deosebi nici noi, le vom trata împreună.

¹² „Analele statistice”, nr. 13—16, 1863, pp. 94—95; vezi și P. S. Aurelian, *Terra nostra*, p. 184.

¹³ Noi am arătat existența a 84 de mori în Galați, fiindcă aici avem în vedere doar întreprinderile care nu depășesc stadiul cooperatiiei capitaliste simple; or 2 din cele 86 de mori erau mecanice, deci vor fi analizate la industria mașinistă.

¹⁴ „Analele statistice” nr. 13—16, 1863, pp. 94—95.

¹⁵ Arh. St. Galați, fondul Primăria orașului Galați, nr. 71/1863—1865 (dosar nepaginat). Analele statistice nr. 13—16, 1863, pp. 104—105.

134 600 lei¹⁶. Conform unui tabel întocmit de Poliția de Galați la 11 mai 1864, în orașul dunărean au existat 4 covrigării și 4 franzelării¹⁷. Acest tabel însă se rezumă doar la numărul covrigăriilor, respectiv franzelăriilor, fără să menționeze și alte date în legătură cu acestea.

La mijlocul secolului al XIX-lea, mai exact la începutul celui de-al 7-lea deceniu al secolului respectiv, în orașul dunărean erau câteva brăgagerii în care lucrau 10 brăgagii¹⁸.

Un meșteșug destul de răspândit în orașul Galați era prepararea macaroanelor și a altor sorturi de paste făinoase. După cum reiese dintr-o adresă a poliției din localitate către primărie, datată 10 februarie 1869, în zona porto-francului au existat oțeva „fabrici” de „macaroame, fideau... și crupărie”. Întrucât produsele acestora nu puteau fi controlate (nu se deosebeau de produsele similare importate) și, deci era greu de stabilit impozitul cuvenit, în adresă se cerea transferarea în alt loc, cel puțin, a acelor stabilimente care nu aveau clădiri cu destinație specială în acest sens, precum și interzicerea construirii altora în zona amintită¹⁹.

Un alt grup important îl formau meșteșugarii legați de prelucrarea cărnii. La Galați, în 1863—1864, funcționau 30 de măcelării (18 căsăpii, 8 trunchiuri de mascuri și 4 trunchiuri evreiești)²⁰ în care lucrau numeroși măcelari (căsapi)²¹.

Aici trebuie să menționăm și atelierele care confecționau lumânări și săpun. La începutul deceniului al 7-lea al secolului al XIX-lea, în orașul dunărean au funcționat 7 ateliere de acest fel, cu 16 lucrători (15 bărbați și 1 femeie). Materia primă consumată anual costa 274 900 de lei, iar valoarea producției se ridica la 367 990 de lei²². Nu cunoaștem mai departe evoluția exactă a acestui meșteșug. Știm doar că în 1869, în zona porto-francului existau stabilimente de fabricat „lumânări de stearină, de seu, de ceară, săpunuri”²³. În ceea ce privește calitatea lumânărilor produse, așa cum rezultă din numeroasele circulare și adrese ale Ministerului de interne, precum și din deseale controale și analize efectuate de poliție, respectiv farmaciile din localitate, aceasta lăsa de

¹⁶ „Analele statistice”, nr. 13—16, 1863, pp. 126—127.

¹⁷ Arh. St. Galați, fondul Primăria orașului Galați, nr. 71/1863—1865 (dosar nepaginat).

¹⁸ L. Boicu, *Industria în Moldova între anii 1848—1864, în Dezvoltarea economiei Moldovei între anii 1848 și 1864. Contribuții*. Editura Academiei, București, 1963, p. 184.

¹⁹ Arh. St. Galați, fondul Primăria orașului Galați, nr. 4/1869—1873 (dosar nepaginat).

²⁰ *Ibidem*, nr. 71/1863—1865 (dosar nepaginat); „Analele statistice”, nr. 13—16, 1863, pp. 130—131.

²¹ Datele privind numărul măcelarilor în orașul dunărean sînt contradictorii: statistica lui D. P. Marțian specifică 30 de măcelari (vezi „Analele statistice” nr. 13—16, 1863, pp. 126—127), tabelul întocmit de poliția de Galați la 11 mai 1864 arată existența a 30 de măcelării, fără să menționeze și numărul măcelarilor (vezi Arh. St. Galați, fondul Primăria orașului Galați, nr. 71/1863—1865, dosar nepaginat); în *lucrările catagrafice* din 1845 apar 63 de măcelari, bucătari și mungii, adică lumînărari (vezi Arh. st. Iași, transport 1423, opis 1619, nr. 951, f. 154, 156—165, 233—286).

²² „Analele statistice”, nr. 13—16, 1863, pp. 112—113.

²³ Arh. st. Galați, fondul Primăria orașului Galați, nr. 4/1869—1873 (dosar nepaginat).

dorit²⁴. Cu toate acestea, în unele din atelierele amintite se confecționau lumânări și săpunuri de bună calitate²⁵.

Paralel cu creșterea volumului de lucrări edilitare în oraș a sporit și numărul dulgherilor, zidarilor, cărămidarilor etc. „Toate meseriile legate de construcții — scria un autor francez în 1863 — vor găsi la Galați o întrebuințare rentabilă”²⁶.

În ceea ce-i privește pe dulgheri și zidari, este semnificativ că, pe la mijlocul secolului al XIX-lea, un călător străin consemna că orașul Galați este „un vast șantier de dulgheri și zidari”²⁷. Din materialele cunoscute de noi nu rezultă exact numărul lor în perioada 1859—1878. Știm însă că la 19 mai 1870, când dulgherii și zidarii au solicitat aprobarea Primăriei pentru alegerea unui staroste și a ajutorului de staroste în fruntea breslei lor, cererea a fost semnată de 68 de persoane²⁸. Dacă avem în vedere că în 1845 numai dulgherii erau în număr de 72²⁹, atunci trebuie să admitem că peste 25 de ani, adică la 1870, dulgherii și zidarii împreună puteau să ajungă aproximativ la 100.

La începutul deceniului al 7-lea al secolului trecut, conform unei statistici oficiale, în orașul dunărean exista o cărămidărie. Aceasta lucra cu un cuplor și 2 lucrători, confecționând anual cărămizi în valoare de 209 400 de lei³⁰. În realitate însă, numărul cărămidăriilor era mult mai mare decât cel arătat în statistica amintită. Astfel, din adresa Ministerului Comerțului și al Lucrărilor Publice reiese că „în partea de jos a orașului Galați se află mai multe fabrici de cărămidă”³¹. Întrucât acestea constituiau un pericol pentru cartierul apropiat al orașului, precum și pentru șosea, Ministerul invita Primăria Galațiului „a face cuvenita punere la cale pentru încetarea acelor fabrici în partea aceea a orașului și transportarea lor afară din șoseaua circonscriptoare...”³². În anul următor, la 29 septembrie 1864, revenind la adresa din 2 iulie 1863, Ministerul de Interne, Agriculturii și Lucrării Publice arăta că „fabricarea cărămidizilor n-a încetat, ci din contră se lucrează azi cu mai mare activitate”³³ insistând ca primăria să facă totul „de a strămuta cărămidăriile în altă parte, încetînd cu desăvîrșire facerea ei în acel loc”³⁴. Primăria din Galați însă, în urma protestelor proprietarilor, n-a interzis funcționarea stabilimentelor amintite. Mai mult, în 1865, primăria a trimis Ministerului, cu aviz favorabil, cereri pentru deschiderea de noi cărămidării. Pînă la urmă, în adresa sa din 20 aprilie 1865, Ministerul de Interne, Agriculturii și Lucrării Publice a fost nevoit să aprobe aceste cereri³⁵.

²⁴ Arh. st. Galați, fondul Primăria orașului Galați, nr. 2/1868—1874 (dosar nepaginat).

²⁵ *Ibidem*, nr. 1/1868—1874 (dosar nepaginat).

²⁶ *Dictionnaire universel théorique et pratique...*, tom. I, p. 1305.

²⁷ N. Iorga, *Istoria românilor prin călători*, vol. III, ed. a II-a adăugită, București, 1929, p. 262.

²⁸ Arh. st. Galați, fondul Primăria orașului Galați, nr. 53/1868—1873 (dosar nepaginat).

²⁹ Arh. st. Iași, *loc. cit.*

³⁰ „Analele statistice”, nr. 13—16, 1863, p. 114—115.

³¹ Arh. st. Galați, fondul Primăria orașului Galați, nr. 21/1863—1867 (dosar nepaginat).

³² *Ibidem*.

³³ *Ibidem*.

³⁴ *Ibidem*.

³⁵ *Ibidem*.

În 1866, conform unui tabel întocmit de un consilier comunal, în Galați au existat 13 fabricanți de cărămizi, care, în perioada de la începutul lunii iulie și pînă la mijlocul lunii septembrie anul respectiv au „fabricat pe moșia orașului 1 063 000 de cărămizi”³⁶.

Despre fabricarea cărămizilor avem numeroase informații și în anii următori³⁷.

Un alt meșteșug practicat în orașul dunărean este olăritul. După o statistică din 1863, aici au existat 4 olării cu 4 cuptoare (fiecare avînd cîte un cuptor) și care funcționau în tot timpul anului. Numărul lucrătorilor în aceste stabilimente era 6 (4 bărbați și 2 copii), iar valoarea anuală a producției (oale, străchini și ulcioare) ajungea la 20 940 de lei³⁸. Despre olăritul din Galați avem informații și în anii următori. Astfel, în 1865, mai mulți cetățeni au cerut aprobarea de a fabrica „...oale pe locul de dincoace de șoseaua Brateșului”³⁹. La 20 aprilie din acel an, Ministerul de Interne, Agriculturii și Lucrării Publice, aprobase aceste cereri⁴⁰. În 1866, conform unui tabel înaintat primăriei orașului, în perioada de la începutul lunii iulie și pînă la mijlocul lunii septembrie, numai în olăria lui N. Panait au fost confecționate 40 000 de oale⁴¹. Cu un deceniu mai tîrziu, în 1876, un autor menționează că la Țiglina (Galați) se făceau oale „de culoare roșie, albă sau neagră și adesea smălțuite în verde, galben și castaniu, cu felurite înflorituri, care amintesc de multe ori oalele etrusce cele mai pure”⁴².

Un meșteșug despre care avem puține informații este acela al croitoriei. Ceea ce știm în acest sens este că la 24 august 1868 maiștrii croitori izraeliți au cerut primăriei de Galați să li se aprobe dreptul de a se constitui într-o breaslă aparte și a-și alege un staroste și un adjunct al acestuia. Primarul însă, în rezoluția pe marginea cererii, a arătat necesitatea încadrării în breaslă a tuturor croitorilor din oraș, nu numai a celor izraeliți⁴³. Alte informații legate de perioada tratată de noi nu cunoaștem despre meșteșugul croitoriei în orașul dunărean. Avînd însă în vedere că în 1845, conform lucrărilor catagrafice din anul respectiv, în Galați erau 228 de croitori, șepcari, căprăgari, abăgeri și boiangii⁴⁴, presupunem că și în anii 1859—1878 acest meșteșug trebuie să fi fost destul de răspîndit.

În sfîrșit, un alt grup de meșteșugari despre care avem știri, ce-i drept destul de lacunare, sînt tăbăcarii, cizmarii, ciubotarii etc. După statistica lui Dionisie Pop Marțian, la începutul deceniului al 7-lea al secolului al XIX-lea, în Galați

³⁶ Arh. st. Galați, fondul Primăria orașului Galați, nr. 21/1863—1867 (dosar nepaginat).

³⁷ *Ibidem*, nr. 42/1871.

³⁸ „Analele statistice” nr. 13—16, 1863, pp. 96—97.

³⁹ Arh. st. Galați, fondul Primăria orașului Galați, nr. 21/1863—1867 (dosar nepaginat).

⁴⁰ *Ibidem*.

⁴¹ *Ibidem*.

⁴² M. G. Obedenaru, *La Roumanie économique d'après les données les plus récentes*, Paris, 1876, p. 196.

⁴³ Arh. st. Galați, fondul Primăria orașului Galați, nr. 53/1868—1873 (dosar nepaginat).

⁴⁴ Arh. st. Iași, *loc. cit.*

exista un singur tăbăcar, care prelucra anual materii prime în valoare de 3 000 de lei, producând saftiene și iuftee în valoare de 10 000 de lei ⁴⁵.

În ceea ce-i privește pe cizmari și ciobotari, aceștia, în cursul anului 1868, au solicitat primăriei aprobarea de a se constitui în bresle. Cererile de constituire au fost semnate de 36 de cizmari, ⁴⁶ respectiv 35 de ciobotari ⁴⁷. Dacă în 1845, în acest oraș au existat 245 de tăbăcari, cojoari, blănari, ciobotari, pantofari etc., ⁴⁸ iar în 1868, cei 36 de cizmari și 35 de ciobotari au semnat cererile de constituire a breslelor lor, prezentându-se la primărie pentru alegerea staroștilor și adjuncților acestora, se înțelege că numărul lor era mult mai mare decât 71 (adică 36 de cizmari și 35 de ciobotari).

Un stadiu superior al producției industriale este manufactura, care reprezintă cooperarea capitalistă întemeiată pe diviziunea muncii și tehnica manuală. Trecerea la manufactură a avut ca urmare o puternică creștere a diviziunii muncii, o însemnată specializare și perfecționare a uneltelor de muncă, formându-se, totodată, un număr important de lucrători specializați ⁴⁹.

Din punctul de vedere al dezvoltării industriei capitaliste, manufactura se situează între cooperarea capitalistă simplă și industria mașinistă. Ea este „veriga intermediară dintre meserie și mica producție de mărfuri cu forme primitive ale capitalului, de o parte, și marea industrie mecanizată, fabrica, de altă parte” ⁵⁰.

Din întreprinderile industriale din orașul Galați în stadiul manufacturier se încadrează, după părerea noastră, atelierele de tăbăcărie și încălțăminte I. Bradea, cele de mobile și tapițerie, atelierele căilor ferate, șantierul naval, turnăria de fier și cupru, etc.

Atelierele de tăbăcărie și încălțăminte I. Bradea au luat ființă în anul 1869 ⁵¹. Proprietarul lor, I. Bradea, posedă și pînă atunci un mic atelier de tăbăcărie ⁵², care însă, în pofida concurenței articolelor de pielărie importate din Austro-Ungaria, Franța și Germania ⁵³, s-a dezvoltat permanent, astfel că numărul lucrătorilor a ajuns la câteva zeci. Existența unui număr relativ mare de lucrători de diferite specialități (tăbăcari, cizmari etc.) presupune diviziunea tehnică a muncii, dar faptul că nu se întrebuințau mașini, cel puțin în perioada de care ne ocupăm, demonstrează că atelierele respective funcționau după principii specifice manufacturii.

⁴⁵ „Analele statistice” nr. 13—16, 1863, pp. 108—109.

⁴⁶ Arh. st. Galați, fondul Primăria orașului Galați, nr. 53/1868—1873 (dosar nepaginat).

⁴⁷ *Ibidem*.

⁴⁸ Arh. st. Iași, *loc. cit.*

⁴⁹ Olga Constantinescu, N. N. Constantinescu, *Cu privire la problema revoluției industriale în România*, București 1957, p. 4.

⁵⁰ V. I. Lenin, *Opere complete*, vol. 3, ed. a II-a, Editura Politică, București, 1963, p. 376.

⁵¹ *Ancheta industrială din 1901—1902*, vol. I., p. 21, 34; G. Codreanu, *Mono-grafia fabricilor din Galați*, Galați, 1908, p. 287—292.

⁵² „Analele statistice”, nr. 13—16, 1863, p. 108—109.

⁵³ P. S. Aurelian, *Cum se poate fonda industria în România și industria română față cu libertatea comerțului de importățiune*, București, 1881, p. 44—45.

Un alt stabiliment industrial de tip manufacturier îl constituiau și atelierele de mobile și tapițerie. Acestea au fost înființate în 1871 și se compuneau din patru secții : de tâmplărie, de sculptură, de strungărie și cea de tapițerie. Aici lucrau zilnic 50—60 de tâmplari, sculptori, strungari ș.a. Producția, în cea mai mare parte, se desfășura pe piața internă, iar într-o cantitate mai mică se exporta în Bulgaria și Grecia ⁵⁴.

În anii 1869 și 1872, o dată cu construirea de căi ferate, au luat ființă, pe lângă gara din localitate, Atelierele C.F.R.-Galați ⁵⁵. Construirea lor a fost începută de către consorțiul Strousberg, iar după falimentul acestuia (1871), continuată și terminată de succesorul lui — Societatea acționarilor C.F.R. ⁵⁶. Ele se compuneau din mai multe „ateliere de fierărie, de strungărie și ajustare, de căldărărie, pentru montajul locomotivelor, pentru montajul și reparația vagoanelor, în fine, un atelier de tâmplărie, de zugrăveală și de pielărie cu toate accesoriile“ ⁵⁷. Aceste ateliere, în afară de reparația materialului rulant, făceau lucrări pentru întreținerea rețelei, executau piese necesare noilor construcții feroviare etc. În ceea ce privește capacitatea lor, ele puteau repara simultan 6 locomotive și 24 de vagoane ⁵⁸. Numărul salariaților de la atelierele căilor ferate la început era relativ mic, dar spre sfârșitul deceniului al 8-lea al secolului al XIX-lea ajunsese la aproximativ 150 de lucrători ⁵⁹.

Șantierul naval din Galați, care exista încă din perioada anterioară, de asemenea, poate fi considerat manufactură ⁶⁰. Aici se construiau corăbii pentru flota comercială incipientă a țării ⁶¹. Astfel, în 1839 au fost lansate pe apă 7, iar în anul următor 10 corăbii ⁶². În ultimii ani ai deceniului al 6-lea și primii ani ai deceniului al 7-lea din secolul trecut, vasele de mărfuri construite la Galați atingeau 300—350 t ⁶³. Materia primă folosită, în parte era de proveniență autohtonă și în parte se importa din alte țări. În ocoalele Bistrița de Sus și de Jos, de exemplu, se făceau catarge și trincheturi de corăbii, care apoi erau transportate la Galați cu plutele ⁶⁴. Materialul de fierărie și de cupru se aducea din Constantinopol, pînza de acoperiș din Odesa, bumbacul pentru pînza de ca-

⁵⁴ G. Codreanu, *op. cit.*, p. 111—117.

⁵⁵ *Ancheta industrială din 1901—1902*, vol. I..., p. 11, 34; N. Păianu, *Industria mare, 1866—1906*, București, 1906, p. 97.

⁵⁶ *Răscumpărarea C.F.R. Legea și convențiunea*, București, 1880, p. 37, 47, 57, 63; *Panamaua de la C.F.R.*, București, 1900, p. 5—6

⁵⁷ *Răscumpărarea C.F.R.*..., p. 63.

⁵⁸ *Istoricul, organizarea și dezvoltarea serviciului de ateliere și tracțiune...*, p. 6, 81, 84; Olga Constantinescu, N. N. Constantinescu, *op. cit.*, p. 41; *Din istoricul formării și dezvoltării clasei muncitoare în România...* p. 168.

⁵⁹ *Istoricul, organizarea și dezvoltarea serviciului de ateliere și tracțiune...*, p. 81, 89.

⁶⁰ *Istoria României*, vol. IV, București, 1964, p. 194.

⁶¹ Gh. Georgescu-Buzău, *Aspecte ale dezvoltării manufacturilor în Țara Românească și Moldova în perioada premergătoare unirii celor două țări (1829—1859)*, în *Studii privind Unirea Principatelor*, Editura Academiei, București, 1960, p. 106.

⁶² N. Suțu, *Noțiuni statistice asupra Moldovei*, în *Opere economice*, Editura științifică, București, 1957, p. 211; vezi și M. N. Pacu, *op. cit.*, p. 258.

⁶³ *Dictionnaire universel théorique et pratique...*, tom. I, p. 1305.

⁶⁴ *Istoria României*, vol. IV, 192.

rarge din Malta, frînghiile din Odesa și Triest etc.⁶⁵. Forța de muncă era salariată⁶⁶: 20—25 de franci pe săptămînă și mîncare pentru fiecare lucrător⁶⁷.

În întreprinderile manufacturiere încadrăm și turnătoria de fier și de cupru din Galați. Aceasta confecționa bare de fier de diferite dimensiuni, necesare reparației vapoarelor, construirii de căi ferate, pentru balcoane etc.⁶⁸. În ceea ce privește data înființării turnătoriei nu ne este cunoscută. În anul 1864 au fost făcute cîteva încercări, nereușite de întemeiere a unei fonderii⁶⁹, iar în 1876 avem informații de existența acestei turnătorii⁷⁰.

Tot aici amintim și cele 2 tipografii și litografii cu 8 lucrători, existente în orașul dunărean; materia primă consumată anual costa 30 100 de lei, iar tipărișurile executate în același interval de timp valorau 92 800 de lei⁷¹.

Ultimul stadiu al dezvoltării industriei este mașinismul, industria de fabrică.

Trecerea de la manufactură la mașinism a constituit o adevărată revoluție în industrie. Referindu-se la acest fenomen, F. Engels scria: „Aburul și noile mașini-unelte transformară manufactura în marea industrie modernă, revoluționînd prin aceasta întreaga temelie a societății burgheze”⁷².

Pe teritoriul țării noastre, procesul caracterizat mai sus începe pe la mijlocul secolului al XIX-lea și continuă în a doua jumătate a aceluiași secol. După 1848, manufacturile au început a fi înlocuite, dar într-un ritm lent, cu întreprinderi industriale mecanizate.

La Galați, în perioada 1859—1878, mașinismul înregistrează o creștere sensibilă fără însă să devină forma dominantă în industria orașului. Astfel, conform anchetei industriale din 1901—1902, în 1859 aici n-a existat nici o întreprindere mare; în 1864 erau 3, iar în 1878 numărul lor se ridică la 8⁷³. Aici sînt prezentate însă doar acele întreprinderi care în 1901—1902 — cînd se efectua ancheta industrială — erau în funcțiune. Fabrica de lumînări de stearină și săpun a lui Foulquier et Blanc⁷⁴, sau cea de conserve de carne de la Tîglinea⁷⁵, precum și altele, încetîndu-și activitatea în ultimii ani ai deceniului al 8-lea al secolului trecut, nu apar în statistica menționată.

În orașul dunărean, ca de altfel în întreaga țară, pe primul loc în folosirea mașinilor se află industria alimentară și, înainte de toate, morăritul⁷⁶. Alături de orașele București, Brăila, Craiova și Botoșani, Galațiul constituia unul dintre

⁶⁵ *Dictionnaire universel théorique et pratique...*, tom. I, p. 1305; M. N. Pacu, *op. cit.*, p. 258.

⁶⁶ Din materialele cunoscute de noi nu rezultă numărul total al lucrătorilor de la Șantierul naval din Galați. În 1845, au muncit aici 20 de marangozi (dulgheri de corăbii și vapoare) și 1 maestru de corabie (vezi Arh. st. Iași, *loc. cit.*).

⁶⁷ *Dictionnaire universel théorique et pratique*, tom. I, p. 1305.

⁶⁸ M. G. Obedenu, *op. cit.*, p. 303.

⁶⁹ Arh. st. Galați, fondul Primăria orașului Galați, nr. 110/1864 (dosar nepaginat).

⁷⁰ M. G. Obedenu, *op. cit.*, p. 303.

⁷¹ *Analele statistice*, nr. 13—16, 1863, p. 122—123.

⁷² F. Engels, *Anti-Dühring*, ed. a III-a, E.S.P.L.P., București, 1955, p. 288.

⁷³ Calculat după *Ancheta industrială din 1901—1902*, vol. I., p. 33—34.

⁷⁴ Arh. st. Galați, fond. Primăria orașului Galați nr. 53/1875—1877 (dosar nepaginat).

⁷⁵ Olga Constantinescu, N. N. Constantinescu, *op. cit.*, p. 34; *Din istoricul formării și dezvoltării clasei muncitoare din România...*, p. 161—162.

⁷⁶ *Istoria României*, vol. IV, pp. 194, 454.

centrele principale ale industriei morăritului⁷⁷. Statistica lui Dionisie Pop Marțian menționează aici două mori acționate de puterea aburului. Dintre acestea mai importantă era moara companiei franceze Prosper Durand⁷⁸, pusă în funcțiune în martie 1858. La început, această moară fusese condusă de Lucien Gosme — girantul companiei Durand. În iunie 1860, Lucien Gosme își dă demisia și locul lui la Galați este preluat de morarii Marius Glenard și T. Boucher⁷⁹. Până în anul 1864, moara fabrica și pâine; la această dată însă, în ciuda insistențelor autorităților locale, secția de brutărie își încetează activitatea⁸⁰.

Cealaltă moară, aceea a lui G. Pertica, a fost înființată între anii 1856 și 1863. Din materialele de care dispunem nu rezultă cu exactitate când intrase în funcție această moară. Știm că, la 10 februarie 1856, cetățeanul sardinez G. Pertica a solicitat „ca să i se acorde un privilegiu exclusiv de șase ani” pentru construirea la Galați a unei mori mecanice⁸¹, și că în anul 1863 întreprinderea respectivă funcționa⁸².

Morile din Galați, atât aceste două, precum și celelalte⁸⁴ amintite mai înainte, produceau mari cantități de făină destinată nu numai aprovizionării locuitorilor orașului, dar și pentru export⁸³.

O altă ramură a industriei alimentare în care se utilizau instalații mecanice, ce-i drept destul de rudimentare, era producția de bere. În orașul Galați, prima fabrică de bere a fost întemeiată în anul 1842⁸⁴. Cu două decenii mai târziu, în 1863, o statistică menționează existența a 4 fabrici de bere⁸⁵. Acestea însă, cel puțin în perioada respectivă, erau întreprinderi capitaliste mici, cu câte 5—6 lucrători fiecare. Materia primă prelucrată anual în aceste fabrici (orzul și hameiul) valora 120 000 de lei, iar producția (berea), pentru același interval de timp, se ridica la 247 200 de lei⁸⁶.

În cadrul industriei alimentare amintim și fabrica de conserve de carne de vită de la Galați⁸⁷. Această fabrică, prima în țară de acest gen, a fost înființată de către o societate engleză pe la mijlocul deceniului al 5-lea al secolului tre-

⁷⁷ „Analele statistice”, nr. 13—16, 1863, p. 94—95. Istoricul și unele amănunte în legătură cu această moară, vezi L. Boicu, *op. cit.* în *loc. cit.*, pp. 214—215.

⁷⁸ Arh. st. Galați, fond. Primăria orașului Galați, nr. 13/1856—1864, f. 3, 9; Arh. st. Iași, transport 1768, opis 2017, nr. 1493, f. 29, 34, 40, 55.

⁷⁹ Monitorul Oficial al Moldovei nr. 95 din 6 iunie 1860, p. 670; vezi și L. Boicu, *Încercări franceze de pătrundere în economia Moldovei în epoca războiului Crimeii și a Unirii (1853—1859)*, în *Studii privind Unirea Principatelor...*, p. 197.

⁸⁰ Arh. st. Galați, fond. Primăria orașului Galați, f. 4, 11; Arh. st. Iași, *loc. cit.*, f. 55.

⁸¹ Arh. st. Iași, *loc. cit.*, f. 11, 26.

⁸² „Analele statistice”, nr. 13—16, 1863, p. 94—95.

⁸³ *Dictionnaire universel théorique et pratique...*, tom. I, p. 1304; *Istoria României*, vol. IV, p. 454.

⁸⁴ N. Șuțu, *op. cit.*, în *loc. cit.*, p. 211.

⁸⁵ „Analele statistice”, nr. 13—16, 1863, p. 124—125.

⁸⁶ *Ibidem*.

⁸⁷ Unele amănunte în legătură cu fabrica de mai sus vezi L. Boicu, *op. cit.*, în *loc. cit.*, p. 224—228.

cut⁸⁸, pe moșia Țiglina, mai precis pe teritoriul vechii carantine a orașului Galați⁸⁹. Fabrica era acționată de forța aburilor (avea un motor cu „vapori”) ⁹⁰ și folosea cărbuni aduși din Turcia ⁹¹. Conform statisticii din 1863, în fabrică munceau 40 de salariați ⁹², fiecare lucrător primind aproximativ 10 lei pe zi ⁹³.

În ceea ce privește capacitatea de producție a acestei fabrici, ea prelucra anual carnea a cîteva mii de vite mari și mici ⁹⁴, valoarea producției în 1862 fiind de 1 998 100 ⁹⁵. Conservele fabricate aici, în cea mai mare parte erau exportate (mai ales pentru marina engleză și cea franceză) iar seul se desfăcea pe piața internă și externă ⁹⁶.

Totodată, pe baza îndemnului și a autorizației Municipalității Galați ⁹⁷, fabrica tăia vite nu numai în vederea preparării de conserve, ci și pentru îndesularea populației din oraș. Astfel, numai în decurs de aproximativ o lună de zile, de la 26 aprilie 1861 și pînă la sfîrșitul lunii mai au fost tăiați 173 de boi și 619 miei ⁹⁸.

În anul 1861, capitaliștii francezi înființează la Galați două fabrici de lumînări : fabrica lui Foulquier et Blanc și cea a lui Bientzle et Comp.

Prima fabrică, cea a lui Foulquier et Blanc, e mai însemnată. De fapt, în acea perioadă, ea era cea mai importantă întreprindere industrială din întreaga țară. La început această fabrică funcționa sub direcția lui Foulquier, ca pe urmă să fie cedată unei societăți anonime. Ea producea anual aproximativ 600 000 kg. de lumînări de stearină, 996 000 kg de săpun zis „vergin” și 1 224 000 kg de săpun zis „extra”. Producția acestei fabrici satisfacea aproape jumătate din cerințele de lumînări ale țării. Produsele ei erau de calitate superioară ; în anul 1867, ele au fost medaliat la expoziția industrială de la Paris. Această fabrică întrebuința anual ca materie primă 1 320 000 kg de seu, care costa 1 243 000 de lei, iar producția valora 2 740 000 de lei. Instalațiile ei erau acționate de un motor cu aburi, lucrînd cu 102 lucrători (60 de bărbați și 42 de femei) ⁹⁹.

Cea de a doua fabrică, aceea a lui Bientzle et Co. cel puțin pînă la războiul de independență, era o întreprindere capitalistă mică, cu o producție neînsemnată și cîțiva lucrători¹⁰⁰.

⁸⁸ L. Boicu, *op. cit. în loc. cit.*, p. 224 ; „Analele statistice”, nr. 13—16, 1863, p. 130—131.

⁸⁹ N. Iorga, *op. cit.*, vol. IV, p. 104.

⁹⁰ „Analele statistice”, nr. 13—16, 1863, p. 130—131.

⁹¹ L. Boicu, *op. cit.*, în *loc cit.*, p. 225.

⁹² În unele materiale (vezi *Din istoricul formării și dezvoltării clasei muncitoare din România...*, p. 87) numărul lucrătorilor este apreciat la 150.

⁹³ „Analele statistice”, nr. 13—16, 1863, p. 130—131.

⁹⁴ *Ibidem*.

⁹⁵ *Ibidem*.

⁹⁶ L. Boicu, *op. cit. în loc. cit.*, p. 224—225.

⁹⁷ Arh. st. Galați, fond. Primăria orașului Galați, nr. 62/1861—1864, f. 19.

⁹⁸ *Ibidem*, f. 3, 6, 7.

⁹⁹ „Analele statistice”, nr. 13—16, 1863, p. 132—133 ; *Documente privitoare la istoria economică a României. Statistică. Țara Românească și Moldova*, seria B, vol. I, București, 1960, p. 255.

¹⁰⁰ *Ancheta industrială din 1901—1902*, vol. I, p. 21, 33 ; N. Păianu, *op. cit.*, p. 92.

Alte două întreprinderi industriale mecanizate erau fabrica de apă gazoasă — limonadă și „Compania apelor din Galați” (Société anonyme), înființate în anul 1875 ¹⁰¹.

În urma dezvoltării orașului, a construirii de noi întreprinderi, precum și a creșterii exportului de lemn ¹⁰², se înființează la Galați, în 1872, fabrica de cherestea Goetz ¹⁰³, unde erau folosite pe scară largă „ferăstraiele mișcate cu vapori” ¹⁰⁴ și care ulterior, după războiul pentru independență, va juca un rol important în exploatarea lemnului din țara noastră.

La 19 decembrie 1872, Marteaux et Co. au cerut Primăriei orașului Galați aprobarea de „a deschide o fabrică de chibrituri române” ¹⁰⁵ în Vadul Ungurului. Solicitanții au specificat că această întreprindere va avea ca instalații cuptoare și cazane de lichiefiat rășina ¹⁰⁶. La 22 ianuarie 1873, primăria aviza favorabil cererea de mai sus ¹⁰⁷.

O dată cu creșterea extracției de țiței, a luat o oarecare dezvoltare și prelucrarea lui. Ca urmare, în deceniul al 7-lea al secolului al XIX-lea, ia ființă la Galați (ca și în orașele București, Ploiești, Brăila etc.), o rafinărie de petrol ¹⁰⁸. Aceasta însă era o întreprindere mică, cu câțiva muncitori producând ulei mineral la un grad de puritate variabil, parafină pentru lumânări, benzină și diverse reziduuri. Procedeele de distilare folosite erau însă departe de nivelul atins de rafinăriile din alte țări. Aparatura tehnică lăsa mult de dorit, produsele chimice întrebuințate în vederea epurării se procurau din străinătate la un preț ridicat. Distilarea nefiind fracționată, rafinarea se făcea imperfect, pierzându-se multe produse și în genere, uleiurile obținute erau de calitate inferioară ¹⁰⁹. O parte însemnată a producției acestei rafinării se exporta în Franța, Turcia etc. Pe piața internațională însă uleiurile minerale de aici se loveau de concurența produselor similare americane și rusești ¹¹⁰.

¹⁰¹ *Ancheta industrială din 1901—1902*, vol. I, p. 16, 33.

¹⁰² Galațiul era unul din marile centre mondiale pentru exportul lemnăriei (vezi M. N. Pacu, *op. cit.*, p. 239—241; *Industria lemnului. Date și observații*, București, 1928, p. 4). Cea mai mare parte a exportului de cherestea al României se efectua prin acest port; aici veneau pe Siret și pe Prut plutele cu produsele centrelor și punctelor de exploatare a pădurilor din Moldova (vezi D. Frunzescu, *op. cit.*, p. 440).

¹⁰³ *Ancheta industrială din 1901—1902*, vol. I, p. 13, 34; C. D. Bușilă, *Industria românească în decurs de 50 de ani, 1881—1931 (Istoricul dezvoltării tehnice în România, vol. III)*, în „Buletinul Societății politehnice”, nr. 2 din decembrie 1931, p. 2352.

¹⁰⁴ M. G. Obedenaru, *op. cit.*, p. 131; vezi și Olga Constantinescu, N. N. Constantinescu, *op. cit.*, p. 40.

¹⁰⁵ Arh. st. Galați, fond. Primăria orașului Galați, nr. 4/1869—1873 (dosar nepaginat).

¹⁰⁶ *Ibidem*.

¹⁰⁷ *Ibidem*.

¹⁰⁸ M. G. Obedenaru, *op. cit.*, p. 205.

¹⁰⁹ *Ibidem*, p. 205—206; *Documente privind istoria României. Războiul pentru independență*, vol. I, partea I, p. 387.

¹¹⁰ M. G. Obedenaru, *op. cit.*, p. 208.

În sfârșit, o altă întreprindere industrială mecanizată din Galați era „fabrica de argăseala pieilor“, înființată cu capital englez, la 1862, „în apropierea orașului, la Tiglina“¹¹¹.

Paralel cu apariția și dezvoltarea industriei în orașul Galați crește și numărul salariaților, se formează proletariatul. Munca salariată apare aici încă în prima jumătate a secolului trecut, o dată cu intensificarea activității portuare (ca urmare a introducerii în 1837 a regimului de porto-franc¹¹²) și construirea celor dintâi întreprinderi industriale de tip capitalist. Lucrările catagrafice din anul 1845 înregistrează, între altele, și categoria de „muncitori“¹¹³. Întrucât, în perioada 1859—1878, în majoritatea întreprinderilor din Galați lucra un număr redus de muncitori (doar fabrica de lumânări de stearină și săpun a lui Foulquier et Blanc avea peste 100 de salariați)¹¹⁴, pînă la războiul pentru independență, muncitorii gălățeni erau puțin numeroși. După această dată însă, numărul lor crește rapid. Recensămîntul din 1890 indică aici existența a 7 235 de muncitori¹¹⁵.

Trebuie remarcat însă că, în această perioadă, muncitorii de fabrică erau în minoritate în comparație cu cei din port, din atelierele de cooperare capitalistă simplă și manufacturi. Totodată, o parte din muncitorii gălățeni, mai ales cei din port și de la căile ferate, nu erau rupți complet de agricultură, avînd și mici gospodării, iar căruțașii din port căruță și cai, respectiv boi¹¹⁶.

Proletariatul din Galați, în marea lui majoritate, era format din lucrători autohtoni, proveniți din rîndurile țăranilor lipsiți de pămînt sau cu loturi mici de pămînt din satele din împrejurimi, precum și din meseriașii ruinați din cauza concurenței. De asemenea, aici erau și muncitori străini, veniți în căutare de lucru, mai ales din Austro-Ungaria și țările balcanice¹¹⁷.

Situația muncitorilor din Galați, ca și a celor din întreaga țară, era deosebit de grea. Patronii, urmărind obținerea unui profit cît mai ridicat, îngrămădeau în ateliere strîmte, fără suficient aer și lumină, cît mai mulți muncitori. Deși încă din 1862—1863 exista în acest oraș un consiliu de igienă și salubritate, menit să controleze, între altele, și condițiile de muncă din întreprinderi, — abia la 1874 Consiliul de miniștri a aprobat regulamentul pentru organizarea serviciului sanitar — acesta nu a luat măsuri eficiente pentru asigurarea vieții

¹¹¹ *Documente privitoare la istoria economică a României...*, Seria și vol. cit., p. 255.

¹¹² N. Iorga, *Contribuții la istoria modernă a Galațiului*, București, 1932, p. 4.

¹¹³ Arh. st. Iași, Trans., 1423, opis 1619, nr. 951.

¹¹⁴ „Analele statistice“, nr. 13—16, 1863, p. 132—133; P. S. Aurelian, *Terra nostra*, p. 192.

¹¹⁵ Arhiva istorică centrală București, fondul Direcția generală a statisticii, nr. 1590/1890, f. 25.

¹¹⁶ Arh. st. Galați, fond. Primăria orașului Galați, nr. 110/1882, f. 2, 9, 11; *Din istoricul formării și dezvoltării clasei muncitoare din România...*, p. 175.

¹¹⁷ Arh. st. Galați, fond. Primăria orașului Galați, nr. 3/1851—1891, f. 17; Monitorul oficial al Moldovei, nr. 95 din 6 iunie 1860, p. 670.

și sănătății muncitorilor, care oricum nu ar fi fost respectate de către patroni ¹¹⁸. Faptul că nici măsurile prevăzute n-au fost puse în aplicare rezultă și din raportul general al medicului primar al orașului pe anul 1892, conform căruia la acea dată în Galați au existat „un total de 76 industrii insalubre, incomode sau periculoase” ¹¹⁹.

Durata zilei de muncă oscila în medie între 12 și 14 ore, dar se ridica uneori la 17—18 ore. De obicei, mai ales în cazul muncitorilor din port, se lucra de dimineață până seara, cu o pauză pentru masa de prânz ¹²⁰.

Până spre sfârșitul secolului al XIX-lea nu exista nici o prevedere legală în ceea ce privește repausul duminical. Concediul de odihnă pentru muncitori era inexistent. Salariile au fost foarte scăzute, 3—4 lei pe zi ¹²¹, ceea ce nu putea asigura o existență cât de cât omenească muncitorilor și familiilor lor. Numai cei cu calificare tehnică mai înaltă, puțin numeroși în Galați, aveau salarii ceva mai bune ¹²².

Toate acestea, precum și alți factori, au creat o nemulțumire permanentă, o stare de spirit revoluționară printre muncitorii din orașul Galați. Ei au căutat să iasă din situația lor mizeră prin lupta dusă împotriva burgheziei industriale și comerciale din localitate.

Primele acțiuni mai importante ale proletariatului din orașul dunărean sînt legate de numele muncitorilor din port. Acest lucru se explică prin faptul că ei erau exploatați nu numai de capitaliști, de patroni, ci și de oamenii de încredere ai acestora, vătăfii, care săvîrșeau multe abuzuri. Astfel, în anul 1872, muncitorii din port declară grevă (cea dintîi grevă din Galați de care avem cunoștință), cerînd mărirea salariilor și limitarea drepturilor vătăfilor ¹²³.

În februarie 1875 declară grevă cei peste 500 de căruțași din port. Ei au cerut anularea taxei prea ridicate percepute de comună. N. Catargiu, prefectul de Covurlui, a dat ordin să se aducă căruțași din comunele apropiate. Aflînd acest lucru, greviștii s-au postat la barieră și n-au vrut să permită intrarea în oraș a căruțașilor care au răspuns la ordinul prefectului. Acesta din urmă însă, în fruntea unei companii de ostași, a împrăștiat pe greviști, arestînd vreo 12 dintre ei. Sub presiunea tovarășilor lor, cei arestați au fost eliberați în curînd, dar taxele nu au fost anulate ¹²⁴.

În felul acesta, și în orașul Galați începea să se anunțe ca forță revoluționară o nouă clasă socială — proletariatul. Lupta dintre cele două clase fundamentale ale societății burgheze începea să se dezvolte și să se adîncească. Con-

¹¹⁸ Arh. st. Galați, fond. Primăria orașului Galați, nr. 47/1863—1865, Monitorul oficial al României, nr. 214 din 1/13 octombrie 1874, p. 1253—1254.

¹¹⁹ Dr. C. Stavridi, *Raport general asupra serviciului sanitar și stării igienei și salubrității publice a orașului Galați pe anul 1892*, Galați, 1894, p. 22.

¹²⁰ Arh. st. Galați, fond. Primăria orașului Galați, nr. 110/1882, f. 17.

¹²¹ *Ibidem*.

¹²² „Analele statistice”, nr. 13—16, 1863, p. 130—131.

¹²³ *Din istoricul formării și dezvoltării clasei muncitoare din România...*, p. 181; Augustin Deac, *Internaționala întîi și România*, Editura Politică, București, 1964, p. 134.

¹²⁴ „Vocea Covurluiului”, nr. 129 din 2 februarie 1875; *Ibidem*., nr. 131 din 8 februarie 1875.

tradițiile dintre muncitori și burghezia industrială și cea comercială se situau din ce în ce mai mult pe prim plan în relațiile sociale din orașul dunărean.

Din cele de mai sus rezultă că industria gălățeană în perioada 1859—1878 a cunoscut o dezvoltare considerabilă. Dar această dezvoltare era anarhică și inegală, oglindind aspectele specifice ale industrializării capitaliste. În timp ce industria alimentară — morăritul, producția de conserve, de lumânări etc. — făcea progrese, alte ramuri industriale, cum era metalurgia și cea de prelucrare a țiteiului, se dezvoltau extrem de lent, iar industria constructoare de mașini era inexistentă. Urmărind efectuarea unor investiții mici și obținerea de profituri mari într-un interval de timp scurt, capitaliștii români și străini își plasau capitalurile îndeosebi în industria ușoară.

Chiar și ramurile industriale care au făcut progrese în această perioadă, cu unele excepții — fabrica de lumânări de stearină și săpun a lui Foulquier et Blanc etc. — erau înapoiate din punct de vedere tehnic.

Folosindu-se de avantajele ce oferea orașul Galați (materii prime ieftine și abundente, posibilități mari de desfacere a mărfurilor etc.) și de înapoierea tehnică a forțelor de producție, capitaliștii străini își plasează capitalurile în economia orașului. Capitalul francez, de exemplu, pătrunde în industria de morărit, de lumânări-săpunărie, cel englez în industria de conserve de carne etc.

În calea dezvoltării industriei din Galați, ca de altfel a întregii industrii românești, stăteau însă nenumărate obstacole. Printre acestea amintim: existența unor puternice rămășițe feudale, lipsa de capitaluri și mai ales, concurența mărfurilor industriale din țările mai avansate din punct de vedere economic și tehnic din centrul și apusul Europei. O lovitură puternică a constituit pentru producția industrială și meșteșugărească convenția comercială româno-austro-ungară din 1875. Ea a fost încheiată de guvernul conservator condus de Lascăr Catargiu, sub pretextul că ar constitui un nou pas spre independența țării. Având la baza ei politica liberului schimb, această convenție a permis mărfurilor austro-ungare să invadeze piața românească, condamnând industria autohtonă la stagnare și pe meseriași la ruinare și pauperizare. Astfel, morile din Galați au fost intens concurate de cele „austro-ungare, ale căror produse în urma nefastei convențiuni de comerț încheiată cu țara vecină, sînt scutite de orice vamă”¹²⁵. Mai mult, la scurt timp după aplicarea convenției amintite, fabrica de lumânări de stearină și săpun, de lui Foulquier et Blanc a dat faliment. „Acest stabiliment — arăta economistul român P. S. Aurelian — a încetat de a lucra în 1878. Cauza nu poate fi alta — decît ruinatoarea concurență ce i s-a făcut de către fabricatele austriece”¹²⁶. Fabrica lui Foulquier, subliniază un alt autor, „a încetat de a funcționa în anul 1878, din cauza concurenței produselor similare austriece”¹²⁷.

Și meseriașii din orașul Galați au fost ruinați de pe urma importului de mărfuri similare din Austro-Ungaria. „Ciobotari, croitori, tabaci, căldărari, lă-

¹²⁵ P. S. Aurelian, *Terra nostra*, p. 182.

¹²⁶ *Ibidem*, p. 192.

¹²⁷ E. D. Sava, *Economia industriei transporturilor și evoluția agriculturii, industriei și comerțului în România. 1859—1902*, vol. I, București 1904, p. 231.

cătuși se plîng că nu mai pot lupta — scrie P. S. Aurelian — mulți dintre dînșii lasă meseria ce au învățat și îmbrățișează ocupațiuni care le înlesnesc mijloacele de viață¹²⁸. „De-abia trecură câțiva ani de la încheierea convențiunei comerciale — continuă autorul citat — și cismarii, croitorii și alți meseriași, intrară ca servitori, ca muncitori cu ziua; apucară care încotro putură, nemaiputînd lupta cu concurența ce le făceau mărfurile importate din Austro-Ungaria”¹²⁹. Constatările de mai sus sînt valabile și pentru meseriașii gălățeni, care au început să se proletarizeze în număr tot mai mare, îndeosebi după intrarea în vigoare în 1876 a convenției comerciale româno-austro-ungare.

În schimb, moșierimea și-a asigurat, în felul acesta, o piață bună pentru cerealele românești, care se loveau din ce în ce mai mult de concurența grînelor rusești și americane.

În concluzie, deși în perioada 1859—1878 în industria orașului Galați predominau atelierele de cooperatie capitalistă simplă, prezența a numeroase manufacturi, dar mai ales a unor întreprinderi mecanizate, destrămarea breslelor, diferențierea socială a meșteșugarilor, lărgirea continuă a relațiilor capitaliste arată că și economia orașului Galați a pășit în mod hotărît și definitiv pe calea dezvoltării capitalismului.

¹²⁸ P. S. Aurelian, *Terra nostra*, p. 137, 182.

¹²⁹ Idem, *Politica noastră vamală...*, p. 6—7.